

Dilmach

För Året
Efter Frälsarens CHRISTI Födelse

I 775.

Til STOCKHOLMS Horizont,
Eller 59 grad. 20 min. Pol. högd, och $1\frac{2}{3}$ tids-
min. Meridian - skillnad Öster om Uptala
Observatorium.

Efter R. Maj:ts N:o. Förordnande,
utgifven
af Des: Wetenkaps Academie.

STOCKHOLM,

Tryckt i Framledne Direct, SALVII Tryckeri.

Eemplaret säljes hufvudt och skurit för 3 öre S:mt

Beskrifning, huru bladen af Potater kunna med stor nyttja beredas och användas såsom Rök-Tobak, med- delad af Hr. Lieutenanten SAVARY.

Potaters eller Jord-Pårons förträffliga nyttja, til
föda för Människor och för Boskap, är redan
öfver alt bekant. Man har dock wetat göra sig
någon nyttja af deras blad, eller af Jordpårons-grä-
set, dels til Grön-fäll, soin deraf får en besynnerlig
god smak, dels dock til föda för Kor, soin åta det med
stor begärighet, hälst om det i bortjan något sönder-
hackas, samt få deraf en stön Mjölk, som eger mer
än vanlig färna och gifwer ymnig gräddna. Men att
bladen jámtwäl kunna nyttjas såsom Rök-Tobak, har
härtils varit obekant.

Dessa blad åro af samma natur, som Tobaks-
bladen, och böra dersöre, innan nattfroster påkom-
ma, med sina långa sjölfkar, afståras och under tak
i väderdrag til torckning upphängas. Sedan kunna de
genast til Rök-Tobak nyttjas. Men att göra dem
til detta bruk än starkare och smakligare, har jag,
på

på en lård våns här i Stockholm, samt på Tobaks-
Fabriqueurens i Norköping, Hr. LINDSTRÖMS in-
rävande, med god framgång nyttjat följande medel.

Ell ungefärligen 5 Lippund torra blad, tagas deras
sjöfaste sjölfkar, hvilka sjölfkar man, jámte en holl-
lappa Salt, kokar uti watten, til des deraf blifwer
en brun sauce eller soppa. Med denna sauce bestän-
kas de torra bladen, til des de blifwa tämmeligen fuk-
tiga och våta: sedan läggas de uti en hög til swett-
ning. Då de börja taga hetta, omvändas de så,
at de blad, som förr legat ytterst, nu komma at lig-
ga inuti, til ny swettning. När bladen på det sättet
2 eller 3 gånger swettats, utbredas de til torckning,
hwarefter de läggas under någon slags vresning, eller
dock genast sönderkarfas och uti något käril invackas,
då denne Tobak är både smaklig och välnektande,
samt, enligt Kongliga Collegii Medici meygande,
ganska häfosa.

Om båsia sättet at plantera och sköta Potater, åro,
i de förflytta åren, åtfällige underrättelser af trycket
utgivne: ibland andra, utkommo förlödet är twåne
i Stockholm. Den ena, fallad Beskrifning om
Jord-pårons Plantering, samt om deras stora
nyttja i hushållningen, utgafss, på Kongl. Weten-
skaps Academiens anmodan, af Herr Bergmästaren

BERNDTSON; den andra, något förfare, af Herr Commerce-Rådet LISSANDER. En myckenhet Exemplar af dem bågge utdeltes kring hela Riket. Jag will dock, til deras tjenst, som ej hafwa sedt dessa eller någon annan fullständigare underweisning i detta ämne, förteligen ansöra det fördelaktigaste planterings-sätt, af alla dem jag förjökt.

Til utsäde eller plantering af denna högstnyttiga och mässlönande Jord-frukt, måjas de största och mognaste Potater, som kanna erhöllas, hvilka antingen sättas hela, eller på det sättet fördelatkras, at tvånnne af de så fallade juna ögonen blifwa i hvarje bit, som bittida om Våren nedföllas uti lös Sand-jord, Mero-jord, mager Swartmylla, eller ock uti Lera, som med Sand är uplöst. De fättas ei djupare i jorden, än 3 eller högst 4 tum, och tre fjärdedels alnar på alla sidor inellan hvarje stånd.

Sedan man med planteringen på förenämnde sätt fig förhållit, behöfves vid dem ingen vidare tilsyn, än at de besfrias ifrån alt ogräs. Det af en del brukliga sättet, at kupa dem, eller at med mera jord öfwerhölja dessa växter, sedan de myß blifvit planterade, har jag, för min del, funnit skadeligt, emedan de derigenom tvingas i växten, och blifwa ganska sma; men lemnar det dock til andras vidare omproftwande.

Efter

Efter 2 på det sättet planterade Kappar, har jag ex-
hållit inellan 12 och 13 Taunor Potater.

Några anmärkningar om Bi-stötsten.

Det är sior skada, at Bi-stötsten nu för tiden, uti de öfse delar af Riket, få mycket försummats, churu fördelaktig den, jámtväl uti de omkring Målan belägne Landskaper, fördom warit och ånu kunde vara. Förnämsta orsaken därtill är förmödeligen, at man i de dessa orter nästan aldeles förglömt konsten at rätt stöta dessa oskyldiga och nyttiga kråk, och i synnerhet, at de så, som åfslas med dem, ej hafwa Bien uti Kupor, såsom fördonidags här warit, och i Södra extrema ånnår är brukligt, utan uti Stockar. Men försarenheten har lärt, at Bien ej trivwas så väl, ej heller swärma och öka sig så mångfaldigt uti Stockar, som uti Kupor. Ut i de förra, do de ock ofta ut, och gifwa de hutom egaren ej så ymnig skatt, som uti de senare. Dersöre hafwa de, som lagt sig til Bi-stockar, gemenligen inom några år ledsnat, och ändteligen har det kommit så långt, at nu, snart sagt, ingen här på orten har Bien, utom några få

Stånds-personer, som oef af denna afsvet draga ringa hårnad. Men det är ej naturens, utan deras eget fel. Brukade de Kupor, i ställe för Stockar, och förfodde at rått omgås med dem, så skulle Bi-stötten blixtwa foga mindre lönande och nöjsam här än i Skåne och Småland.

Eil prof på Bi-kupors förmän framför Bistockar, will man här afsbra et utdrag af den berättelse, som Herr Adjutanten PRINZENSTIERNNA, år 1773, däromt ingifvit til R. Wetenskaps Academien. Han hade, för flera år tilbaka, staffat sig en Bistock, och hoppades, at derigenom snart komma sig före med Bi-afsvet, och när han någon gång fick någon svärm, inrymde han åfwen den uti Stock: men hans Bi-afsvet ville icke fort; ty han kom aldrig längre än til 5 Stockar, af hvilka somliga svärmade sätta eller aldrig. Långt ifrån at öka sig, dog den era Stocken ut efter den andra, så at han, om Våren 1771, icke hade mer än ca östrig. Då beslöt han, at, om han finge någon svärm mer, ej sätta den uti Stock, utan uti Kupa, gjord på det sätt, som brukas i Pömmern. I Julii Månad svärmade Stocken, och svärmen inrymdes i en Kupa, hvilken följande året gaf 3 fullgeda. svärmar. Alla 3 blefws herbergerade uti Kupor. Den första af dessa 3, ynglade af sig, den

31 Julii samma år, en svärm: en så mycket märke-ligare hävdelje, som ingen vå den orten (i Östergöth-land) haft exempel på någon sådan svärme-svärm. Det såg föga likligt ut, at denna så sent ankomne svärm skulle kunna bibehålla sig vid lif, hållt sedermå en våt höst tillsöte; men med något understöd af föda, som han fick om hösten och i början af Våren, vid blid väderlek, bergade han sig väl.

Följande året, 1773, fick han 6 nya svärmar: sistares hade han, på 2 års tid, efter en enda Bi-kupa, erhållit 10 Svärmar, så at Moder-kupan då var hels den Ellosse, alla friska och i godt stånd. Däremot den gamla Stucken, som är 1772 ingen svärm gifvit, sans om Våren 1773, aldeles död. Udeligare beweis på Kupors företräde för Stockar, har ej begåras.

De Kupor, som här nyttjades, woro af halm, i ala höga, 2 qvarter och 4 tum i diameter under taket, hvilket börjas helt smalt, och göres något mer än et qvarter högt: bottnen är trind såsom Kupan, och en tum vidare rundtomkring, men för flöjt 4 tum, samt slät höflad inåt. Ur svärmen läter, sättes en vågst mindre Kupa. När Bien ökat sig, så at det tyckes blixtwa trängt för dem, sättes en kants under Kupan, hvilket står på det sättet, at

Kupan losas ifrån bottnen runt omkring med en knif, sedan drages en Stål-tråd mellan Kupan och bottnen, i fall någon Kaka inuti sitter fast, hvarefter Kupan uplyftes och fransen undersättes, hvilken sedan tilsmettas, och Halm-mattan åter påsättes.

Sedan man ifrån de orter, där Kupor brukas, förflytt sig en eller annan, såsom modell, finner man alltid några, som gör sådana Kupor efter, och lika goda, för et ringa pris.

Troligt är, att Bi-afwel, jämväl uti våra Norra Lands-orter, fullle, under en rätt skötsel, kunnat trifwas och löna sig. Hölden hindrar det intet: tvärt om, är en oständig och blid winter i de södra orterna ofta orsaken til Biens wantresnad och undergång, i det de, w'd hvarmt blid-wåder, wakna eller quickna och börja sättra på sitt förråd, som då, innan Våren med alsware kommer, blir alt, så at de svälta och dö ut. Men om de hela vintern få ligga i dvala, och spara sin matsäck, til des Båren på en gång och hastigt kommer, sesom i Norrland gemenligen ster, så häfva de ingen nöd.

Ötterligare underrättelse, om Biens rätta skötsel, har synkevis blifvit införd uti Götheborgs Almanach för dessa åren, hvarmed ännu fortsfars; men bättre är, för den som förut häruti ej har någon förfarenhet,

het, at hämta den natur någon af de om detta ämne hos och utgivna tryckta Skrifter, hållst utur det fullständiga Svar på Kongl. Vetenskaps Academienas Fråga om Bi-skötsel, som år 1773 utkom i Stockholm.

Berättelse, huru Granris blifvit mytthadt til Gostaps-foder.

Uti Almanachen til Stockholms Horizont, för år 1773, är berättadt, huru man i foderbrist kan sida Gostapen med andra ämnen, än Hö och Halm. Ibland andra sådana ämnen nämndes och Granris. Sedernera har en hederlig och mycket försfaren Landthushållare gjerdt följande förfat, som beträsta Granrisets nyta.

Så snart kreaturen om hösten woro insatte, låt han hemföra Granris, ju förskare och finare des bättre, och fönderhaka det så fint, som det man pläiar sörö på go sven. Detta hakaade Granris upbländades med en tredjedel af sturen Halm eller grövre Hö, och gafs åt Dyraa, et godt folfat åt hvarmt par Dyar. Första dagen wille de ej smaka det: andra dagen utletade de Halm- och Hö-stråna; men tredje dagen upsföktes Granriset, och Halmen lempades orörd. Sedernera blandades litet

etet skuren Halm eller Hö ibland Gran-riset, då alt-
fammas förtärdes, dock så, at Oxarna förs utletade
Granriset. Styrkt af detta försök, började han åf-
wen at silla Ung-boskapen med sådant foder, hvilket
kaledes lyckades. Ordningen kom sedan til Koerna,
hvilka, lika med de andra, hällo Gran-riset til go-
da, utan at Mölken deraf fick någon osmak. Til slut
måste dock Hästarne åta deraf, hvilket gick något trö-
gare, men sedan Granriset blef så fint hackadt, som
möjligt var, med något Salt och et par göpnar gro-
pad Hafra påstryvt, samit blandadt med Hackeise, åts
det dock af dem. Kreaturen, som på det sättet en hel
winter blifvit födde, mårde väl deraf, hade godt hall
om Våren der efter, och goda krafter til åkerbruket
och andra färslor. Icke et enda blef sjukt, än min-
dre dödde. Gödsten fick dock där genom en ansen-
lig tilökning och förbättring, i det den förr tog röta
och blef mustigare, än när mycken Halm, säsöm me-
rendels händer, stanes oförändrad i gödsten. Såle-
des behöfwer den, som har tillgång til Granris,
aldrig frakta för foderbrist.

STOCK-